

не е нова религия и тя съвсемъ не дължи своя произходъ на нѣкакво отцепване отъ православната църква. Коренитѣ ѝ лежатъ извънъ християнството; тя е само ново стѣпало въ безспирното развитие на източнитѣ догмати, образувани отъ смѣсане на сирийски, персийски и грѣцки възгледи съ християнски елементи, и въ постепенното имъ сближение съ християнството.

За Богомила не било мжчна задача да накара народа, който недавна се билъ отрекълъ отъ езичеството, да пригърне едно учение, което, подобно на стария славянски митъ за богове и бѣсове, вѣрвало въ два вида висши същества, т. е. добри и лоши божества. При това ученицитѣ на Богомила, наречени *богомили*, били не само твърде почитени, ами още привличали къмъ себе си много последователи съ своята строга нравственостъ. Тѣ имали миролюбивъ характеръ, въздържали се отъ грѣмки викове и смѣхъ и се отличавали съ бледно лице поради постене. Това имъ придавало видъ на светостъ, който всѣкога ималъ влияние на изтокъ. Тѣ не се отдѣляли явно отъ църковното общество, макаръ че смѣтали своето учение за най-добро. Сами себе си никога не наричали богомили, а просто християни. Дето тѣ били малко, тамъ посещавали православнитѣ църкви и затова оставали неизвестни. Гърцитѣ ги наричали по славянски *Ворѣило*, или *Σόχιστα Μασσαλιανοί*. Между славянитѣ сжщо били наричани и *бабуни* или *манихеи*; въ Босна — *патарени*¹³.

Следъ непродължително време въ България имало вече две богомилски църкви, на които тѣхнитѣ едновѣрци, дори когато били твърде много, всѣкога сочели като на люлка на богомилството; именно тия църкви били: българска и драговичка. Последната, която въ латинскитѣ извори се нарича Dragovetia, Dugunthia, Dugranica, се намирала, споредъ мнението на Рачки, въ родната земя на македонскитѣ драговичи, при долния Вардаръ, тогава когато Голубински я премѣстя къмъ пловдивскитѣ драговичи. Отъ тия две църкви се развили всички по-подирни и се придържали о тѣхното учение.

Наскоро въ България се появилъ единъ усърденъ противникъ на богомилството, пламеннитѣ речи на когото сж запазени и до днесъ. Той билъ горепосочениятъ презвитеръ Козма. Споредъ неговото мнение, богомилитѣ сж „по-лоши отъ глухитѣ и нѣми идоли, по-лоши сж отъ бѣсовѣтѣ, евреитѣ и невѣрниците; тѣ сж врагове на Бога“. По-нататкъ той ги обвинява, че учатъ хората на непокорство къмъ началството, проклинатъ богатитѣ (истинскиятъ богомилъ не трѣбвало да скѣпи земнитѣ блага); че осмиватъ старейшинитѣ, клеветятъ боляритѣ, за служещитѣ на царя и неговитѣ чиновници казватъ, че оскъбвяватъ Бога, забраняватъ на робитѣ да работятъ на своитѣ господари. Когато нѣкой богомилъ билъ наказванъ отъ властитѣ за бунтъ, народътъ го почиталъ като мжченикъ.

Пристѣпайки къмъ кратко изложение на богомилската догматика и етика¹⁴, трѣбва да забележимъ, че тѣ отчасти още не сж обяснени и че богомилското учение въ различнитѣ страни се е подлагало на измѣнения, които винаги се стрѣмѣли къмъ сближаване съ християнството.

Преди всичко явява се въпросъ, на какви именно съчинения богомили-тѣ основавали своето учение? Тѣ отхвърляли безусловно църковното предание и св. отци. Презъ времето на Козма отъ Свещеното писание тѣ приемали само Новия заветъ; въ Стария владѣлъ, споредъ тѣхното мнение, дяволътъ. Отсетне тѣ ставали повече и повече отстѣпчиви. Но затова въ текста на Св. писание тѣ не измѣнявали нито една буква отъ превода на славянскитѣ апостоли. Забележително е, че едничкото запазено богомилско евангелие, макаръ и написано въ 1404 година, съдържа твърде стари езикови форми и съ това свидетелствува, че тѣ преписвали твърде стари ръкописи¹⁵. При тълкуването на Св. писание тѣ се ползували съ безусловна свобода; но заедно съ това тѣ се гордѣли, че мнозина отъ тѣхъ знаели Св.